

Пропозиції
Міністерства освіти і науки України
до проекту Закону України
«Про академічну доброчесність»
(реєстр. № 10392 від 08.01.2024,
н. д. Стефанчук Р., Гришина Ю., Воронов В. та інші)
(перше читання)

Міністерство освіти і науки України в межах компетенції надає такі пропозиції і зауваження до тексту законопроекту.

1. У частині першій статті 1:

пункт 3 доповнити словами «та/або національними стандартами»;

у пункті 4 слово «певного» замінити словом «відповідного».

У зв'язку із тим, що частиною першою статті 4 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначено, що суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності є наукові працівники, науково-педагогічні працівники, аспіранти, ад'юнкти і докторанти, інші вчені, наукові установи, університети, академії, інститути, музеї, інші юридичні особи незалежно від форми власності, що мають відповідні наукові підрозділи, та громадські наукові організації, пропонуємо поняття «суб'єкти академічної діяльності», визначене пунктом 7 частини першої статті 1 законопроекту, доповнити відповідно до переліку суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності, визначеного Законом.

2. Частину третю статті 7 доповнити словами «та/або на автора, інтелектуальне творіння якого використано».

3. Частину першу статті 8 законопроекту пропонуємо після слів «в академічному творі» доповнити словами «(окрім підручників, посібників для дошкільної, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти)», оскільки законопроектом запропоновано внести зміни до абзацу другого частини третьої статті 75 Закону України «Про освіту», де зазначено, що вимоги щодо забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності у процесі створення навчальної літератури для дошкільної, повної загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти визначаються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки відповідно до законодавства. Крім цього, варто зазначити, що зміст шкільних підручників ґрунтується на науково визнаних фактах, теоріях тощо.

У пункті 3 частини четвертої статті 8 після слів «академічному творі» долучити словами «або його частини».

МОН № 1/14-П-24 від 23.01.2024

Підписав: Лісовий Оксен Васильович

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000ED323600C71DB500

Дійсний: з 22.03.2023 0:00:00 по 21.03.2025 23:59:59

Частину дев'яту статті 8 викласти в такій редакції:

«9. Тексти, прийнятих до захисту в закладі вищої освіти, науковій установі дисертацій, кваліфікаційних робіт, оприлюднюються відповідно до законодавства.».

4. Відповідно до пункту 15 частини першої статті 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» наукова (науково-технічна) робота - наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки, проведені з метою одержання наукового, науково-технічного (прикладного) результату. Науковий ступінь присуджується не за результатами захисту досліджень або розробок, а за результатами захисту дисертації, яка є кваліфікаційною науковою працею. Перевірка наукових досліджень, які проводив кандидат на посаду керівника закладу освіти наукової установи, здобуваючи науковий ступінь, є проведенням експертизи дисертації. Суб'єкти проведення експертизи дисертації визначені спеціальними законами.

У зв'язку з цим, пропонуємо пункт 1 частини першої статті 14 виключити, а текстом пункту 2 доповнити абзац перший частини першої цієї статті.

Підпунктом першим пункту 1 статті 14 передбачено перевірку наукової роботи (наукових робіт), за результатами захисту якої (яких) кандидат здобув науковий ступінь (наукові ступені) (у разі наявності). Оскільки Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» надано визначення поняття «наукова робота», яке не відповідає визначенню, зазначеному у вищезгаданому пункті, рекомендуємо його викласти в наступній редакції: «перевірку дисертації (дисертацій), за результатами захисту якої (яких) кандидат здобув науковий ступінь (наукові ступені) (у разі наявності)».

5. Призначення офіційних опонентів (опонента) регулюється спеціальним законодавством з питань присудження наукових ступенів.

У зв'язку з цим, частину третю статті 16 пропонуємо виключити.

6. Відповідно до:

частини дев'ятої статті 19 Закону України «Про вищу освіту» розгляд питань щодо порушення академічної доброчесності віднесено до повноважень Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство), для чого у складі Національного агентства утворюються Комітет з питань етики;

пункту 22 частини першої статті 42 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» МОН зокрема затверджує та скасовує рішення

спеціалізованих вчених рад про присудження наукового ступеня кандидата наук, доктора наук. Для цього Міністерство проводить експертизу дисертацій.

З аналізу наведених правових норм вбачається, що встановлення факту порушення академічної доброчесності віднесено до повноважень Національного агентства і МОН.

У зв'язку з цим у частині другій статті 17:

в абзаці першому слова «цим Законом» замінити словами «цим Законом, спеціальними законами»;

7. У пункті 3 частини першої статті 19 слова «реагування на» замінити словами «застосування санкцій за».

8. Абзац другий частини другої статті 20 після слів «щодо притягнення особи до іншого виду відповідальності» доповнити словами «(крім випадків здійснення відповідного провадження)».

9. У статті 22:

1) у частині другій:

у пункті 1:

абзац третій викласти в такій редакції:

«позбавлення права участі в атестації наукових кадрів на певний строк;»;

абзац п'ятий викласти в такій редакції:

«позбавлення права участі у підготовці наукових кадрів на певний строк;»;

у пункті 2:

доповнити пункт новим абзацом третім такого змісту:

«позбавлення права обіймати посаду керівника відповідного структурного підрозділу закладу освіти, наукової установи на певний строк;».

У зв'язку з цим абзац третій вважати абзацом четвертим;

2) частину 5 після слів «присуджено ступінь вищої освіти» доповнити словами «та присвоєно відповідну кваліфікацію»;

3) абзац третій частини восьмої після слів «здобувачів освіти різних рівнів освіти» доповнити словами «з урахуванням».

Частиною п'ятою статті 43 чинного Закону України «Про повну загальну середню освіту» визначено, що педагогічні працівники, стосовно яких встановлено факт порушення академічної доброчесності: 1) не можуть бути залучені до проведення процедур та заходів забезпечення і підвищення

якості освіти, учнівських олімпіад та інших змагань; 2) не можуть бути допущені до позачергової атестації, що має на меті підвищення кваліфікаційної категорії або присвоєння педагогічного звання; 3) не можуть отримувати будь-які види заохочення (премії, інші заохочувальні виплати, нагороди тощо) протягом одного року; 4) можуть бути позбавлені педагогічного звання.

Враховуючи зазначене, пропонуємо внести зміни до встановленого переліку, зазначеного в пункті 1 частини другої статті 22 законопроекту доповнивши його положення відповідними аналогічними нормами.

Також пропонуємо додати окрему статтю до законопроекту стосовно процедури оскарження рішення про притягнення до академічної відповідальності.

10. У статті 23:

1) в абзаці першому частини першої слова «створеного ним» замінити словами «створеного ним (групою авторів)»;

2) в частині третій:

в абзаці другому слова «із закладу освіти» замінити словами «із закладу вищої освіти»;

в абзаці третьому:

слова «відчуження авторства» замінити словами «відчуження авторства дисертації та/або наукових публікацій, зарахованих за її темою»;

слова «із закладу освіти» замінити словами «із закладу вищої освіти».

11. У частині третій статті 25 слова «в оприлюдненому академічному твору» замінити словами «в оприлюдненому академічному творі».

12. У частині другій статті 38:

в абзаці першому слово «направляє» замінити словом «надсилає»;

в абзаці другому слово «направляє» замінити словом «надсилає», а слово «направляється» замінити словом «надсилається».

13. Статтю 39 викласти в такій редакції:

«Стаття 39. Реагування на порушення академічної доброчесності під час присудження наукових ступенів, присвоєння вчених звань

1. Особа, якій видано відповідний диплом про науковий ступінь, може бути позбавлена відповідного ступеня, зокрема у разі виявлення в дисертації та/або в наукових публікаціях, зарахованих за її темою, порушення академічної доброчесності на підставі рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

2. У разі виявлення порушення академічної доброчесності під час присудження ступеня доктора філософії застосовуються санкції:

позбавлення особи ступеня доктора філософії;

скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії закладом вищої освіти чи науковою установою, в якому (якій) вона була утворена, або Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

скасування центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки свого рішення про затвердження рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії;

позбавлення наукового керівника права участі у підготовці наукових кадрів строком на два роки;

позбавлення голови та члени разової спеціалізованої вченої ради, в якій відбувся захист дисертації, та опонентів, які надали позитивні висновки на дисертацію, права участі в атестації наукових кадрів строком на два роки;

позбавлення закладу вищої освіти, наукової установи права на набір в наступному навчальному році здобувачів ступеня доктора філософії за відповідною освітньо-науковою програмою строком на один рік, крім випадку скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладом вищої освіти чи науковою установою.

3. У разі виявлення порушення академічної доброчесності під час присудження наукового ступеня доктора наук застосовуються санкції:

позбавлення особи наукового ступеня доктора наук;

скасування центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки рішення спеціалізованої вченої ради з присудження наукового ступеня доктора наук про присудження наукового ступеня доктора наук та свого рішення про затвердження рішення такої ради;

позбавлення наукового консультанта права участі у підготовці наукових кадрів строком на два роки;

позбавлення голови, членів комісії спеціалізованої вченої ради з присудження наукового ступеня доктора наук з попереднього розгляду докторської дисертації та опонентів права участі в атестації наукових кадрів строком на два роки;

позбавлення закладу вищої освіти, наукової установи права на утворення спеціалізованої вченої ради з присудження наукового ступеня доктора наук за відповідною науковою спеціальністю строком на один рік.

4. Особа, якій видано відповідний атестат про вчене звання, може бути позбавлена відповідного вченого звання, зокрема у разі виявлення порушення академічної доброчесності у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.».

14. У Розділі VI. Прикінцеві та перехідні положення:

1) у підпункті 5 пункту 2 слова «затвердженому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки» замінити словами «встановленому Кабінетом Міністрів України»;

2) у пункті 3:

а) у підпункті 2 щодо внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу»:

позицію щодо внесення змін до статті 7 викласти в такій редакції:

«абзац другий статті 7 викласти в такій редакції:

«Порядок проведення державної акредитації фізичних і юридичних осіб на право проведення наукової і науково-технічної експертизи, форму свідоцтва на право проведення такої експертизи, перелік документів державного зразка, що дають фізичним особам право на провадження експертної діяльності і надання експертних послуг без отримання свідоцтва, та позбавлення фізичної, юридичної особи права проведення наукової і науково-технічної експертизи за порушення академічної доброчесності визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері науки»;

б) у підпункті 6 щодо внесення змін до Закону України «Про вищу освіту»:

позицію щодо внесення змін до пункту 15 частини першої статті 13 виключити;

позицію щодо внесення змін до статті 54 викласти в такій редакції:

Частина четверту статті 54 викласти в такій редакції:

«Вчене звання професора, доцента, старшого дослідника присвоює вчена рада закладу вищої освіти (вчена рада структурного підрозділу). Право присвоєння вченого звання професора та старшого дослідника надається також вченим (науково-технічним) радам наукових установ. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки затверджує рішення відповідних вчених рад про присвоєння вчених звань та позбавляє вчених звань на підставі рішення атестаційної колегії у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.»;

в) у підпункті 7 щодо внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»:

у позиції щодо внесення змін до статті сьомої слова «статтю сьому» замінити словом та цифрою «статтю 7».

Також необхідно додати, що нормативно-правові акти з питань присудження наукових ступенів, присвоєння вчених звань мають усталену структуру: загальна частина, кваліфікаційні вимоги, процедура розгляду, прийняття позитивного рішення, прийняття негативного рішення, оскарження прийнятого рішення, перегляд прийнятого рішення. Рішення переглядається на підставі виявлення фактів порушення кваліфікаційних вимог, процедури розгляду, академічної доброчесності. Тому порушення академічної доброчесності не є єдиною підставою для застосування санкцій щодо позбавлення наукових ступенів, вчених звань. З огляду на зазначене, ці питання регулюються спеціальним законодавством і не можуть регулюватися виключно Законом України «Про академічну доброчесність».

Не виглядає послідовним вилучати деталізовані норми, які стосуються академічної доброчесності, із законів України «Про вищу освіту» та «Про освіту» і замінювати їх на посилання на Закон «Про академічну доброчесність» і при цьому одночасно розширювати деталізацію з цього питання в статті 26 Закону України «Про фахову передвищу освіту» та статті 43 Закону України «Про повну загальну середню освіту». Пропонуємо уніфікувати підхід.

Також пропонуємо внести редакційні зміни у законопроекті стосовно статті 43 Закону України «Про повну загальну середню освіту» шляхом вилучення слів «вступних іспитів», оскільки зазначені іспити не проводяться в закладах загальної середньої освіти.

Частиною другою статті 50 Закон України «Про освіту» визначено, що атестація педагогічних працівників може бути черговою або позачерговою. Педагогічний працівник проходить чергову атестацію не менше одного разу на п'ять років, крім випадків, передбачених законодавством. Крім того, частиною сьомою статті 49 Закону України «Про повну загальну середню освіту» визначено, що успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації педагогічним працівником, а також є підставою для присвоєння йому відповідної кваліфікаційної категорії та/або педагогічного звання. Законопроект потребує врегулювання питань щодо чергової та позачергової атестації педагогічних працівників, а також уточнення щодо

видів санкцій, враховуючи результати проведення сертифікації педагогічних працівників.

Запропоновані зміни до абзацу другого частини третьої статті 53 Закону України «Про освіту» містять суперечність. Результати навчання, передбачені освітньою програмою, можуть бути ширші ніж результати навчання, передбачені стандартом освіти. У зв'язку з цим пропонуємо зміни до абзацу другого частини третьої статті 53 Закону України «Про освіту» викласти в такій редакції: «виконувати вимоги освітньої програми та/або індивідуального навчального плану (за його наявності) та досягти результатів навчання, передбачених освітньою програмою та/або стандартом освіти (за його наявності);».

Міністр освіти і науки України

Оксен ЛІСОВИЙ